

Nick Brauns: 150 yıllık Türk-Alman silah kardeşliği

Posted on 14/09/2018

Prusya subayı Helmuth von Moltke, 1836'da Türkiye'deki Osmanlı ordusuna eğitimci olarak üç yıllığına atandı. Moltke, Türkiye'deki şartlar ve olaylar üzerine yazdığı mektuplarında Kürt ayaklanmalarına karşı savaşta da yer aldığını belirtmişti. Moltke, gelecekte Türk yönetiminin istikrarında Almanya'nın rolünü kehanet edercesine şu sözlerle ifade edecekti: "Osmanlı gücünü engellemek, uzun zamandır Batı ordularının görevi olmuştur." O zamanda oluşan 'Moltke Efsanesi', Türkiye ve Almanya'da devam eden egemen sınıflar arasındaki stratejik ortaklığın başlangıcıydı/fragmanıydı. Yere göğe sığdırlamayan silah kardeşliği, her daim Türkiye halklarının ve Ortadoğu'nun barışı pahasına sürdürüldü.

Alman imparatorluğu, 1871'de birleşik ulusal devletin kurulmasından sonra ilk olarak büyük güçlerle ilişkilerde statükonun korunmasına öncelik verdi. Zamanın Şansölyesi Otto von Bismarck, bir Pomeranyanlı silahşörün oryantalist kavgaları için kimsenin canına zarar gelmesine değmeyeceğini açıklamıştı. Bismarck için Ortadoğu sorunu, diğer güçleri karşı karşıya getirip bundan faydalanmak için bir araçtı.

Bismarck, önce Ortadoğu'da kendi sömürgeci emelleri olmadan 1878'de Berlin Kongresinde "dürüst komisyoncu" hırkasını giyebildi ve Osmanlı İmparatorluğunun bölünmesine engel olabildi. Ancak daha sonra Alman İmparatorluğu emperyalist dönemine girdi ve mali sermaye Almanya dışında yeni piyasa, yatırım alanı ve hammadde deposu arayışına girdi. Ancak bölgesel olarak diğer büyük güçler tarafından bölünmüş ve karayoluyla ulaşılabilir boğazdaki çokuluslu imparatorluk, hala Berlin sömürge stratejistlerinin faydalanmak istediği odaktı. Rosa Luxemburg, konuya ilişkin şöyle yazmıştı: "Türkiye, Alman emperyalizmin en önemli çalışma alanı oldu. Deutsche Bank (Alman Bankası) Asya'daki büyük işleri ile Alman

ortadoğu politikasının merkezindeydi.”

Alman subayları, Osmanlı ordusu ve silah ticareti

Gelişmekte olan Alman İmparatorluğu ile düşüşteki Osmanlı İmparatorluğu, geleneksel büyük güçler Fransa ve Büyük Britanya'ya karşı bir ittifak arayışındaydı. Alman büyük sermayesi yeni piyasa ve hammaddeye erişmenin yolunu arıyordu; Türkiye ise Fransa ve İngiltere'nin ekonomik ve askeri baskısından kurtulmak istiyordu. Alman İmparatorluğu, Osmanlı bölgesinde toprak talebinde bulunmayan tek büyük güç olduğu için ve diğer yandan Prusya-Alman militarizmi 1871'de Fransa'ya savaşta nüfuzunu (vurucu gücünü) ispatladığı için, II. Sultan Abdülhamid, ıssız Türk ordusunu yeniden örgütlemesi ile ilgili bir Alman askeri misyonunu görevlendirdi. Colmar von der Goltz Paşa'nın komutanlığındaki askeri misyon, Alman İmparatorluğu'nun Sultan'ın karşısında siyasi nüfuzunu güçlendirdi. Alman silah tedarik şirketi Krupp und Co. için Alman subaylarının Osmanlı ordusuna girişi kazançlı bir silah anlaşmasına dönüştü. Alman silah sanayi böylece kısa süre sonra Türklerle yaptıkları işte bir tekel kazanmıştır.

1888'de, savunma sanayinin yanı sıra demiryolu inşaatı da Türkiye'ye Alman sermayesinin girmesi için önemli bir araçtı; öyle ki Almanya, kısa süre içerisinde Osmanlı İmparatorluğu'na en çok yatırımcı ve kredi veren ikinci ülke oldu.

1898'de II. Kaiser Wilhem'in Şam gezisinde Müslüman dünyasının sadık dostu olacağına dair yemini, Ortadoğu'da öncelik kazanan planlı saldırıya dönüştü. 1902'den itibaren Bağdat Demiryolu İnşaatı, Almanya'nın çatışmalı dünya politikasının sembolü oldu. Alman Bankası (Deutsche Bank) tarafından yönetilen anonim şirket, Musul ve Basra etrafındaki Mezopotamya petrol sahasında madencilik hakkı kazandı. Berlin'den Konstantinopolis üzeri Basra Körfezi'ne uzanan demiryolu hattının inşası; bir taraftan Almanya'nın Türkiye'deki etkisini güçlendirmeyi amaçlarken; diğer taraftan ülkenin karayoluyla sömürülmesine yol

açacaktı. Öte yandan askerleri demiryolu üzerinde taşımaya yarayan tren, “Avrupa’nın hasta adamının” daha fazla parçalanmasını engellemeye yarayacaktı.

Alman sömürge stratejisti Paul Rohrbach, ‘Bağdat Demiryolu’ kitabında Almanya’nın Türkiye politikasının 1902’den bugüne devam eden kategorik zorunluluğuna dair şunları yazdı: “Fırat ve Dicle nehirleri etrafındaki ülkelerin milli servetimizin büyümesi ve ekonomik dengemizin düzelmesi için bir umut varsa o da Türkiye siyasetinin ve askeriyesinin güçlü olmasıyla gerçekleşir; gerçek varoluşun alanına girilebilir. Güçsüz bir Türkiye’ye bir Pfennig (kuruş) yok, güçlüye ne kadar isterse.”

Reform odaklı Jön Türklerin Sultan’ın otokratik yönetimine karşı 1908’de darbe gerçekleştirdiğinde Alman İmparatorluğu (Reichsregierung), Bâb-ı Âli (Babıali) üzerindeki etkilerinden endişe etmek zorunda kaldı. İkinci İmparator Wilhelm, Jön Türklerin hangi kanadının liderliği devraldığı belli olunca şu sözleri övünerek ifade etti: “Devrim, Paris ve Londra’daki Jön Türkler tarafından gerçekleştirilmedi; olayın dibine inmek isterseniz, devrim sadece Anadolu’da ve Almanya sadığı subaylar tarafından gerçekleştirildi. Eli kılıçlı bu subaylar, gerçek Alman gibi düşünür.”

Büyük güçler, Türkiye içi ekonomik, askeri ve siyasi nüfuz kazanç elde etmek için barışçıl bir politika sürdürdü; böylece Osmanlı toprağın bölümünden nemalanmak için 1912-1913’te Balkan savaşı başladı. Ortadoğu’daki İtilaf Devletleri’nin büyük güç çıkarlarına aykırı olan; Alman yüksek finansının desteklediği Bağdat Demiryolu stratejisi, dünya savaşına neden oldu. Alman tekel sermayesinin savaş hedefleri bildirisinde (muhtırasında) Türk ordusuna verdiği görev, Hazar Denizi’ndeki petrol kuyularını ele geçirmesiydi.

2 Ağustos 1914’te; Almanya Rusya’ya savaş açtıktan bir gün sonra, Jön Türkler rejimi liderlerinden Enver ve Talat, Türkiye’yi Alman-Avusturyalı Nibelung İttifakının ayrılmaz bir parçasına dönüştürdüğü bir gizli ittifaka imza attı (seferberlik ilan edildi). Jön Türkler, bu savaş ile Hıristiyan halklarını imha etmek ve tek ulus devleti inşa etmek istedi. Diğer yandan

Alman militarizmi ile yapılan ittifakla Osmanlı İmparatorluğu'nun kaybettiği mülkü geri almayı istedi.

Türkiye'nin elinde bulunan Alman savaş gemileri Breslau ve Goeben ile Rusya'daki Karadeniz limanlarının bombardımanı ile Türkiye 28 Ekim'de savaşa girdi. Osmanlı ordusu, Alman Yüksek Komutanlığı altında Alman İmparatorluğu için savaştı. Arkeolog, diplomat ve ajan Max von Oppenheim, 1914 Kasım ayında Jön Türkleri cihata harekete geçirmek istedi. Böylece Fransa ve Büyük Britanya, Müslümanların ayaklanmasını, sömürge imparatorluklarında güçsüzleştirecekti. Ancak bu konsept çok da işe yaramadı; Araplar, Türklerin 'kutsal savaş'ından daha çok ajan Britanyalı Thomas Edward Lawrence'in sözüne daha çok inandı: Ulusal Bağımsızlık.

Ermeni Soykırımı

1915-1916 arası Jön Türkler tarafından bir milyon üzeri Ermeni'nin soykırımı uğratılması Alman diplomatların bilgisi dahilinde oldu; aralarındaki bazı Alman askerleri ise suç ortağı. Aralık 1915'te Konstantinopolis'teki Alman Büyükelçisi, Ermenilere yapılan zulümden hoşnut olmadıklarını ifade etmek ve Türklere dalkavutluk yapmaya son vermelerini önerdi; ancak Şansölye Theobald von Bethmann Hollweg, bunu reddetti. Hollweg, "Tek amacımız savaşın sonuna kadar Türkleri yanımızda tutabilmek. Ermeniler yok edilse bile" demişti.

Sosyalist Karl Liebknecht, yüzbinlerce Ermeninin tehcir edilmesine ve aşağılanmasına karşı Almanya Parlementosu'nda (Reichstag) duruş sergileyen tek kişi oldu. Soykırımın ana sorumluları, Osmanlı İmparatorluğu'nun yenilgisi karşısında Alman denizaltıyla kurtarıldı; böylece, işlenen insanlık suçlarının Almanların yardımıyla yapıldığına ilişkin Konstantinopolis'teki müttefik mahkemelerinde tanıklık edilmesi engellenmek istendi. Eski Osmanlı İçişleri Bakanı (Dahiliye nâzırı) Mehmed Talat, Berlin'de sürgünde olduğu vakit Ermeni intikam komutu "Nemesis Operasyonu" sonucunda öldürüldü. Suikasti düzenleyen

Soghomon Tehlirian ise beraat etti.

Adolf Hitler, 20 yıl sonra Jön Türklerin hareketini örnek aldı. 22 Ağustos 1939'da SS Asker ve Komutanları önünde yapmış olduğu bir konuşmada, "Her şeyden sonra, kim bugün Ermenilerin yok edilmelerinden bahsediyor?" diye sordu. Hitler, Sovyetler'e karşı savaşın, kadın ve çocuk ayırmaksızın düşmanın acımasızca imha edileceği anlamına geldiğini açıkladı. Ankara hükümeti, naziler tarafından siyasal veya milliyetçi baskı altına alınan Alman bilim insanlarına, sığınma teklifinde bulundu. Türk hükümeti bu şekilde bilim insanlarının becerilerini Türk devletin inşası için kullanmak istedi. Ancak aynı anda kemalist hükümet faşist ideolojiye sempati duydu; naziler bu sempatiyi ekonomik ve siyasi ilişkileri düzeltmek için kullandı.

Ankara'daki Alman Büyükelçi Franz von Papen, MHP kurucusu Alparslan Türkeş'in Türkçülük hareketini nazilerin milliyetçi felsefesiyle etkiledi. Alman danışmanları ise Türkiye'de askeri istihbarat kurdu. Alman İmparatorluğu, 1933-1938 arası en büyük hammadde ithalatçısı ve Türk endüstrisinin inşasında en önemli ortağı oldu. İki ülkenin ilişkisi tıpkı Birinci Dünya Savaşı'ndaki gibiydi. Atatürk'ün halefi İsmet İnönü liderliğindeki (resmiyette tarafsız olan) Türkiye, Saldırmazlık Paktı'nı imzalayan Alman İmparatorluğu'nun Haziran 1941'de Sovyetler'e düzenlediği baskından dört gün önce, askeri koruma sağladı. Ayrıca, Alman silah yapımı için geniş hammadde tedarik edildi. 1941'de kemalist gazete Cumhuriyet'in kurucularından Yunus Nadi, söz konusu politikayı şu sözlerle savundu: "Tuna Nehri Karadeniz'e aktığından beri, Almanlar ve Türkler tamamlayıcı bir ekonomik alanda yaşamak zorunda. Dünya bu gerçekliği görmeli." Ankara, zaten yenilmiş olan Alman İmparatorluğu'na karşı savaş ilanını da 23 Şubat 1945'te sembolik olarak dile getirmişti.

Çeviri: Dilan Biçer

Nick Brauns Alman tarihçi ve yazar



Kaynak: [Yeni Özgür Politika](#)